

ÖĞRETİMDE EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Ülkü S. KÖYMEN*

Bu makalede, ülkemizde görülen bazı önemli eğitim sorunlarına eğitim teknolojisi aracılığı ile getirilebilecek çözüm yolları tartışılmaktadır.

Özellikle etkili ve verimli öğrenme-öğretme yöntemleri üzerinde durularak, kitle eğitiminden bireysel eğitime geçiş yolları ve bu işlevde eğitim teknolojisinin rolü ve fonksiyonu belirtilmeye çalışılmıştır.

"Okul çağında çocuğu olan her ana-baba, kendilerini eğitim uzmanı saydığına göre şu anda Türkiye'deki en yaygın meslek eğitimciliktir" Milliyet Gazetesi 17 Mayıs 1986. Gazetenin başyazısından alınan bu pasaja, toplumumuzun her geçen gün biraz daha bilinçlendiğini ve bir takım sorunları üstlendiğinin, diğer taraftan da bu sorunların gazete başlıklarına sık sık konu olacak kadar yoğunlaştığının bir göstergesi olarak bakılabilir.

Elbette ki ana-baba, sorumlu bir vatandaş, hele bir eğitimci olarak hepimiz, hemen hemen her gün gazete sütunlarında yer alan eğitimle ilgili sorunlarla ilgilenmeli, sonucunda da toplumumuzun bel bağladığı ve kalkınmada çok önemli rol oynayan eğitimimizi istendik bir seviyeye getirmeye çalışmalıyız.

Hepimiz biliyoruz ki gerekli çözümlere, bu sorunların farkedilmesi ve sahiplenilmesi yanında çok daha önemli olan sorumlu kişi ve kuruluşların bilimsel ve çağdaş yaklaşımlarıyla ulaşılabilir.

Gerçekten de eğitimin kalkınmadaki rolü, bugün pekçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de gayet iyi belirlenmiş olup eğitim yatırımları bütçede Milli Savunmadan sonra ikinci önemli sırayı almaktadır (1).

Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar geçen sürede, ilkokul sayısı dokuz, öğrenci sayısı da 17 katına ulaşmış, 1983 yılındaki ilkokul öğretmen sayısı ise 1923'teki sayının 20 katına çıkmıştır. Orta dereceli okullardaki gelişmeler ise ortaokul ve liselerdeki öğrenci sayısı 60 yılda; 173, öğretmen sayısı da 68 katına yükselirken okul sayısı da 46 misli bir artış göstermiştir. Üniversite ve yüksek okullara gelince, 1923 yılında 10 yüksek okula karşılık 1983 yılında 27 üniversite bünyesinde 361 fakülte ve yüksek okul bulunmakta. Yüksek öğretimdeki öğrenci sayısı 60 yılda 30, öğretim görevlisi sayısı da 64 katına ulaşırken 1986'da yüksek öğrenimdeki öğrenci sayısı 396.338 bine ulaşmıştır (Tercüman Gazetesi; 18 Kasım 1983; ÖSYN, 1986). Bütün bu sayısal gelişmeler oldukça olumlu belirtiler olup ülkemizde eğitim faaliyetlerinin özeti vermektedir. Ne var ki eğitimde amaç, sadece sayısal artış değildir ve olmamalıdır. Nitekim bu sayıların arkasında gizlenen diğer sorunlar, bir başka gazete makalesinde şöyle dile getirilmektedir: "1985-1986 öğretim yılında üniversite giriş 1.basamak sınav sonuçlarına göre adaylardan 32 bin 455'i sıfır puan alırken, 13 bin 579'u eski puan almış durumda. Prof.Dr.A.Günalp'e göre bu sonucun tek nedeni öğrencilerin orta öğretimden boş gelmeleridir" (Milliyet Gazetesi; 17 Mayıs 1986).

* Yrd.Doç., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

(1) E.Faure., F.Herrera., H.Lopez, A.V. Petrousky, M.Rahnema, F.C.Ward., Learning To Be., Unesco Paris, 1972, s.12.

Bu tanımdan sonra uygulamaya bir örnek olmak üzere, eğitim teknolojisi aracılığı ile yüksek öğretimin önemli sonuçlarından birisi olan kitle eğitiminden, bireysel eğitime geçiş yollarını tartışalım.

Gerçekte eğitimden beklenen, insanın bir bütün olarak gelişimi yani dengeli olarak yaşamayı öğrenme, üretici olma, para kazanacak bir takım bilgi ve beceri kazanma iken, son yıllarda eğitim, bütün dünyada ve tabii ülkemizde de bir şey öğrenmeden sınıf geçme ve diploma alma şekline dönüşmüştür (2).

Son yıllarda nüfus artışına paralel olarak eğitim isteğinin artışı, kalabalık sınıflar, bina ve kaliteli eleman azlığı, gelişmekte olan ülkeleri kitle eğitimi uygulamasına itmiştir. Kitle eğitiminde ise kendini kontrol eden, sorumlu, biliçli hatta ne ve nasıl öğrenmesine kendi karar verebilen sorumlu bireyler yerine diplomaya yönelik bireyler yetiştirilmektedir. Bütün bu sorunlara cevap verebilmek için, eğitimin, kitle eğitiminden bireysel eğitime kaydırılması gerekir. Bu da büyük bir olasılıkla eğitim teknolojisi aracılığıyla olabilir.

Dünyada her geçen gün önemi ve yeri artan eğitim teknolojisinin tanımla işe başlayalım.

Tarihsel gelişim içinde eğitim teknolojisi, iletişim teknolojisinin gelişmesi sonucu ve fizik biliminin ürünlerine dayalı olarak gelişen ve öğrenme-öğretme süreçlerinde etkili oldukları kanıtlanan makina ve araçlar olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra gelişen ve daha az tanınan yönü ise davranış bilimlerine dayalı olan kısmıdır. Bugün eğitim teknolojisi, Eğitim Komisyonu tanımına göre "öğrenme-öğretme süreçlerine sistematik bir yaklaşım olup, belli hedeflere yönelik planlama, uygulama, değerlendirme için, öğrenme ve iletişimdeki buluşlar ışığında insan, alet kaynaklarını maksimum öğretim sağlayacak biçimde organize edilmesidir" (Commission in Instructional Technology, 1970, s.15).

Teknoloji sözcüğü oldukça değişik tanımları olmasına rağmen en genel anlamda, bilimin pratiğe uygulanışı olarak tanımlanır (3). Diğer bir deyişle teknoloji, bilimin üretim, hizmet, ulaşım vb. alanlarındaki sorunlara cevap sağlayacak biçimde uygulamaya konmasıdır. Teknoloji sözcüğü incelendiğinde kapsamına, makinalar, işlemler, yöntemler, süreçler, sistemler, yönetim ve kontrol mekanizmaları gibi öğelerin girdiğini görüyoruz. Teknoloji, bu öğelerin belirlenmiş bir amaca göre bir araya getirilmesiyle oluşan bilim ve uygulama alanında köprü görevi yapan bir disiplin olduğuna göre, eğitim teknolojisi de eğitim alanında kuram ile uygulama arasındaki boşluğu dolduran bir uğraşı alanıdır (4). Böylece eğitim teknolojisi, ile ilgili kuramların en etken ve verimli uygulamalara dönüştürülmesi için personel tasarım, araç-gereç, süreç ve yöntemlerden oluşan bir sistemler bütünüdür. Sonuç olarak geniş anlamıyla eğitim teknolojisi, öğretme ve öğrenmeyi teşvik etmeyi, kolaylaştırmayı ve öğrenciyi güdülemeyi amaçlayan araç-gereçlerle belirli öğrenme yaklaşımlarına göre hazırlanmış programların denenmesi ve geliştirilmesine ilişkin tüm süreç, tasarım ve yöntemleri kapsar (5). Böylece eğitim teknolojisi, öğretmenin sınıfta neyi, kime, nicin, hangi seviyede ve nasıl öğretmesine ve öğretilenlerin değerlendirilmesine ilişkin her türlü kuram, yöntem, süreç ve uygulamaları kapsar. Bu

- (2) A.Little, R.Dore., The Diploma Disease, IDS Publications, Brighton, England, 1982.
- (3) P.D.,Ely, The Most Import Number Is One, Syracuse University Press, Syracuse, N.Y., 1970.
- (4) C. Alkan, Eğitim Teknolojisi, Yargıoçğlu Matbaası, Ankara, 1984.
- (5) C.Alkan, a.g.e., s.16.

fonksiyonları yerine getiren eğitim teknolojü, program geliştirme uzmanı ve öğretme uzmanının görevini üstlenmekte ve yapmaktadır. Bu fonksiyonları yürütürken de amacı öğrenme ve öğretmeyi geliştirmektir.

Bilindiği gibi ülkemizde öğretimin her kademesinde olduğu gibi yüksek öğretim kademesinde de önemli sorunlardan bir tanesi öğrenci sayısının fazlalığıdır. Literatürde eski araştırmaların gösterdiği sonuçlara göre bir öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı ne kadar azsa öğretimin kalitesi o kadar yüksektir. Oysa son yıllarda yapılan araştırmalar, öğrenci sayısı ile öğrenme seviyesi arasındaki ilişkilerin pek anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu araştırmalarda öğretmenin kapasitesi, bilgisi, kişiliği, dersi anlatım şekli, zaman kullanışı, öğrenci ile etkileşimi, sınav şekli; diğer taraftan öğrencinin kapasitesi, ön bilgisi, kişiliği, ders için ve dışı davranış ve zamanı kullanım alışkanlıkları v.s. gibi faktörlerin öğrenmede çok daha etkili olduğu fikrini ortaya koymaktadır (6). Aslında bu makalede belirtmek istenilen konu, küçük grup-büyük grup tartışmasından çok, etkili ve verimli öğretme-öğrenme sağlama sorunudur.

Etkili ve verimli öğretme-öğrenme nasıl sağlanır? Eğitim teknolojisinin bunda rolü ne olabilir? Burada eğitim teknolojisinin yaygın tanımı olan alet-araç yönüne ağırlık veren yaklaşımla öğretmenin yerini makinaların alması görüşünü savunmuyoruz. Diğer taraftan geleneksel eğitimin en önemli özelliği olan sadece öğretmenin aktif, öğrencinin pasif olduğu yaklaşımı da benimsemiyoruz. Önermek istediğimiz yol ise bu iki yaklaşımın en etkili ve verimli öğretme sağlayacak biçimde birleştirilmesidir. Diğer bir deyişle, öğretmenin yapması gereken faaliyetlerin davranışlara dönük olarak (ne, nasıl, ne zaman); öğrencinin yapması gereken davranışların (ne, nasıl, ne zaman) yine davranışlara dönük olarak, seçimi, sıralanışı ve bunların uygulanma planlarının hazırlanmasından söz ediyoruz. Bu durumda her iki gruba yardımcı olacak alet, araç ve gereçlerin seçimi, kullanma şekli ve zamanının planlanması da çok önemlidir. Özetle eğitim teknolojünün bir kurs öğretimi planlarken sorması gereken sorular şunlar olabilir: Kursun hedefleri saptandıktan sonra:

1. Hangi hedeflere öğrenci, kendi bireysel çaba ve olanaklarıyla ulaşabilir? (bireysel proje çalışmaları)
2. Hangi hedeflere daha çok öğretmenin bizzat öğretimi ile ulaşılabilir? (daha çok büyük grup çalışması)
3. Hangi hedeflere öğretmen-öğrenci; öğrenci-öğrenci etkileşimi ile ulaşılabilir? Burada öğretmenin olmadığı zamanlarda faaliyetler asistan ve/veya iyi bir öğrenci ile de yürütülebilir (küçük grup çalışması).

Bu sorunların cevapları bize şu konuda yardımcı olabilir; bir kurs planlarken kursun hangi konuları, öğrencilerin kendi başlarına öğrenmelerine elverişlidir? Bu koşulu oluşturacak olanaklar yani öğretim durumları neler olabilir? Hangi konuların sınıfta bütün öğrencilerle birlikte tartışılması gerekir? Son olarak da hangi konular küçük gruplara proje olarak verilebilir?

Uygulama basamağı her şeyden önce yönetim işi ile başlar. Elbetteki kurumun gerek idari, gerekse akademik kadrosunun bu yaklaşımı benimsemesi ve desteklemesi gerekir. Uygulamada önemli rolü olan öğretim elemanlarının, bu yeni rol ve fonksiyonlarını yapabilmeleri için eski alışkanlıklarını bir tarafa bırakıp yeni yaklaşımı benimsemeleri lazımdır; bu konuda kısa süreli hizmet içi eğitim gerekebilir.

Değinilmesi gereken bir diğer konu ise şimdiye kadar daha çok pasif

(6) W.Schram, Big Media Little Media, Sage Publication, Inc. 1977, P.D.Ely, a.g.e., s.18.

olan öğrencide, bu uygulamada aktif olabilmesi için gerekli isteğin uyandırılmasıdır. Kendi istediği konuları öğrenecek öğrencinin, hedefine ulaşması da önemli olan öğretim durumlarını en uygun bir biçimde seçebilmesine gerekli ilgi, yardım ve destek sağlanmalıdır.

Bütün bunlar kadar önemli olan bir diğer konu ise saptanan hedeflere ulaşmayı sağlayacak eğitim durumlarını oluşturan araç-gereç, kitap, malzeme, laboratuvar, gezi, v.s. nin seçimi ve uygulama planlarının hazırlanmasıdır.

Bugün, eğitime olan isteğin çok olması nedeniyle kalabalık olan sınıflarda ses ve görüntünün çok gerekli olduğu büyük anfilerde mikrofon ve tepegöz dahi olmadan yapılan öğretimden, kuşkusuz hiçbirimiz memnun değiliz. Sadece ön sıralarda yer kapmak için erkenden yola çıkan, öğrenme isteği çok sınırlı öğrenciden, eiden ele geçen, yenilenmemiş ders notlarını ezberleyerek sınava gelen öğrencilerden de memnun değiliz.

Öyleyse yapılacak iş, öğrenme-öğretme etkinliklerini daha verimli hale getirmektir ve bu bir zorunluluktur. Bunun için öğrencinin, gerektiğinde kendi başına öğrenmesini sağlayabilecek daha iyi hazırlanmış ders notları, bilinçli seçilmiş ve hazırlanmış kitap ve/veya kitaplar, çok pahalı olduğu zannedilen, oysa öğrenci sayısına bölündüğünde özellikle sağlayacağı kaliteli öğretim açısından değerlendirildiğinde hiç de pahalı olmayan mikrofon, tepegöz, video, teyp ve bantların temini ve bunlardan çok daha önemlisi program ve uygulamaların planlanması, pek de güç, hele hele imkansız olmasa gerek.

Biliyoruz ki öğretim olmadan öğrenme olabilir; ama şimdiye kadarki uygulamalarda olduğu gibi, öğrenme oluşturmeyen öğretim faaliyetlerinin boşuna zaman ve emek kaybı olduğu ortadadır. Gelecek kuşakların daha iyi eğitilmesini istiyorsak amacımız öğrenme oluşturacak öğretmeyi sağlayabilmektir.

KAYNAKÇA

- Alkan C. Eğitim Teknolojisi, Ankara:Yargıçoğlu Matbaası, 1984.
 Ely P.D. The Most Import Number Is One. Syracuse University Press, Syracuse, N.Y. 1970.
 Faure E.; Herrera F., Lopes H.; Petrousky A.V., Rahnema M., Ward F.C. Learning To Be. Unesco Paris, 1972.
 Little A.; Dore R. The Diploma Disease, IDS Puplications Brighton, England 1982.
 Milliyet Gazetesi 17 Mayıs, 1986.
 Schram W. Big Media Little Media Sage Publication, Inc. 1977.
 Tercüman Gazetesi, 18 Kasım 1983.

ÖSYM, 1985-1986 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Dökümantasyon Birimi, 1986.

ABSTRACT

In this paper community development, traditional culture and rural youth development problems has been discussed to set the problems of their specific youth group.

Enuironment plays a major role in ones development. One of the determinants of enuironment in rural areas in the traditional culture. Change in the traditional culture is more in the materialistic aspects that the nonmaterialistic aspects. As a result rual youth who has to obey to the contemporary way of living but who also could not break his ties with the traditional cultural ualues are worsely affects by such a developmant. At such an instance education play a major role in the developmant cf rural youth.

